

Metodika registrace hnízd kavky obecné (*Corvus monedula*)

Zpracoval: Lukáš VIKTORA

Ochrana

Vyhláška č. 395/1992 Sb.: SO – silně ohrožený zvláště chráněný druh

Červený seznam: druh téměř ohrožený

Úmluvy a dohody: -

nonSPEC (4): *Species with favourable conservation status*

(BIRDLIFE 2004a)

Stupeň ohrožení v Evropě: (*Secure*) druh vyžadující pozornost (BIRDLIFE 2004a)

Rozšíření a početnost v ČR

Početnost kavky obecné po výrazném poklesu na přelomu 80. a 90. let 20. století mírně roste, převážně však v městské zástavbě, ve volné krajině je její výskyt pouze ostrůvkovitý. V souvislé zástavbě hnízdí převážně na stavbách, v menším počtu pak v dutinách stromů v parcích a větších zahradách. Po předchozím propadu početnosti národní populace v období 2001 - 2003 čítala 10 000 – 20 000 párů (Šťastný a kol., 2006).

Ekologie

Kavka obývá převážně otevřenou krajinu, souvislým lesním porostům se vyhýbá. S současností je však převážná část kavek soustředěna v intravilánech. Vyskytuje se převážně v nižších až středních polohách, ačkoli pozorování z hnízdní doby jsou zaznamenána i z poloh nad 800 m. n. m. Dříve poměrně běžné kolonie ve stromořadích, na hrázích rybníků nebo v zámeckých parcích dnes až na pár výjimek vymizely.

Hnízdí jednou ročně, pro stavbu hnízda si vybírá různé typy dutin. Původní hnízdiště – stromové a skalní dutiny dnes obývá jen menší část populace, kavky preferují nejrůznější typy dutin na stavbách, včetně zřícenin. Po útlumu lokálních topenišť začaly hojně využívat nefunkční komíny o průměru větším než 15 cm. Tyto jsou však v poslední době opětovně využívány pro odtahy plynových kotlů, takže kavky spíše využívají ke hnízdění prostor mezi střešní konstrukcí a římsou budov, podstřeší panelových domů tam kde to rozměry ventilačních otvorů umožňují. Nově jsou zaznamenávány případy hnízdění v dutinách, vytvořených datlovitými ptáky v zateplených stěnách. Obsazují rovněž větší typy budek.

Kavky jsou většinou stálé, jen malá část populace je tažná. Na hnízdiště se vrací již v průběhu února a začátku března, hnízdění zahajují v dubnu a květnu. Mláďata kavky vyvádějí v průběhu června.

Ministerstvo životního prostředí

Metodika byla vytvořena v rámci projektu Domov pro lidi i pro ptáky. Projekt byl podpořen Ministerstvem životního prostředí, nemusí vyjadřovat stanoviska MŽP.

Metodika registrace hnízd

Zaměřit se na lokality s dřívějším prokázaným nebo předpokládaným výskytem kavek. Preferovaným typem zástavby jsou bytové i nebytové objekty o 3 a více nadzemních podlažích, především starší zástavba se sedlovými nebo valbovými střechami a komíny. V případě panelové zástavby je základním předpokladem přítomnost odvětrávacích otvorů v podstřeší o průměru 10 cm a větším s navazujícími prostornými dutinami v podstřeší. Vhodným prostředím jsou rovněž parky se vzrostlými doupnými stromy v centrech větších měst, často v blízkosti řek. Pro vytipování vhodných lokalit pro mapování hnízdišť v intravilánech jsou vhodné větší plochy zeleně s dostatkem travních porostů, kam se kavky sletují ze širšího okolí a sbírají zde potravu a hnízdní materiál.

Podle charakteru zástavby a konfigurace terénu zvolit jeden ze dvou základních přístupů:

1. **pozorovací stacionární body** – vybraná pozorovací místa s dobrým výhledem na co největší počet potenciálních objektů, ev. bloků budov. Vybrat více takových bodů, přičemž délka pobytu na jednom bodě je 15 - 30 min. a odvíjí se od frekvence návštěv hnízdní dutiny, ať již při stavbě hnízda, nebo v období hnízdní péče při krmení mláďat. Pro tento přístup je vhodný zvlněný terén s dobrým přehledem z vyvýšených pozorovacích míst
2. **pomalá chůze po linii** - trasu volit tak, aby umožňovala dobrý výhled na vytipované objekty – vysoká zástavba, zástavba v rovině bez vyvýšených pozorovacích bodů. Délku linie zvolit podle charakteru zástavby, minimálně však 2 km. Průměrná rychlost chůze by neměla být vyšší než 2 km/hod., přičemž jsou nutné krátké zastávky, před. na místě s dobrým rozhledem, ze kterého je možné přehlédnout celý dům, případně více domů (typicky v případě panelové zástavby). Zaměřit se především na nároží, hnízdní dutiny se často nacházejí v podstřeší na rozích budov. Důležitý je rovněž výhled na střechu objektu s komíny, které jsou dalším častým hnízdištěm kavek. Obdobně postupovat při mapování hnízdišť v parcích a dalších plochách městské zeleně.

Pro úspěšnou registraci hnízdišť je klíčové vhodné počasí (teplé počasí bez silného větru a srážek), kdy je frekvence krmení mláďat relativně vysoká, protože potravu v okolí hnízdiště je dostatek a dospělí ptáci tak nejsou nuceni létat na větší vzdálenost. Do předtištěného formuláře zaznamenat údaje o každém kontrolovaném objektu podle legendy, přiložené k formuláři, a to i v případě negativního pozorování. Zaznamenávají se pouze čísla popisná (většinou na červených tabulích), nikoli čísla orientační (zpravidla modré tabule). Pro každé číslo popisné je určen vždy jeden řádek ve formuláři, i když má dům čísel popisných více (u panelové zástavby je to běžné). Ve sloupci „poznámka“ je pak možné uvést rozsah čísel popisných v rámci jednoho domu (např.: Vodičkova 150-155).

Termíny registrací:

obsazování hnízdních dutin - 10. 3. – 10. 4.

období hnízdní péče, krmení mláďat - 15. 5. – 30. 6.

Denní doba:

využít obvyklých období zvýšené frekvence krmení, tj. rozmezí od 6 do 11 a od 16 do 21 hod. letního času. V případě velmi příznivého počasí je doporučeno registrace provádět i mimo uvedená časová rozpětí v průběhu celého dne.

Frekvence sledování:

Každé území bude kontrolováno 1x, v případě nejistoty ohledně stupně průkaznosti je možná kontrola opakovaná.

Počasí:

Registrace neprovádět při chladném nebo deštivém počasí.

Stupně průkaznosti hnízdění:

Možné – výskyt párů ve vhodném prostředí v období hnízdění (III. – VI.).

Pravděpodobné – ptáci posedávají v blízkosti viditelných otvorů po podstřeší, ve stěnách budov, komínů, mostních konstrukcí, doupných stromů. Okraje otvoru, především ve spodní části, nesou viditelné známky opotřebení – jsou hladké, často znečištěné trusem nebo častým dosedáním ptáků. Pár zahání další kavky v nejbližším okolí vhodného hnízdiště.

Prokázané – ptáci zalétají s hnízdním materiálem nebo potravou do dutin. Nález obsazeného hnízda se snůškou nebo nevzletnými mláděty. Za prokázané hnízdění se považují i hlasové projevy mláďat ukrytých v hnízdě.

Výstupy:

a) V případě mapování hnízdišť na budovách:

- vyplněné terénní formuláře – pro každou kontrolu vyplnit zvláštní formulář, který je přílohou metodiky včetně legendy s instrukcemi, podle kterých budou tyto formuláře vyplňovány,
- přepis dat do náleзовé databáze na rorysi.cz.

b) V případě mapování hnízdišť v dutinách stromů:

- uvést souřadnice (případně umístit bod do mapy při zápisu do Faunistické databáze), druh stromu, jeho přibližnou výšku a orientaci vletového otvoru,
- záznam přepsat do Faunistické databáze na webu birds.cz.

Vedení dalších záznamů:

- výsledky kontrol obsazených budek nebo dalších typů dutin (před. při kroužkování mláďat),
- další hnízdicí druhy ptáků (rorýs obecný a jiříčka obecná – údaje jsou zaznamenány do zvláštního formuláře a následně do databáze registrovaných hnízdišť rorýse obecného a jiříčky obecné, poštolka obecná, rehek domácí, další druhy),
- výskyt netopýrů bez určení druhu (např. na základě hlasových projevů, při večerním rozletu ap.),
- informace o hnízdění v předchozích letech (uvést rok a přibližný počet párů).

Použitá literatura:

BIRDLIFE INTERNATIONAL 2004: Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status. Cambridge, UK

ŠŤASTNÝ A KOL: 2006: Atlas hnízdního rozšíření ptáků v ČR. Aventinum Praha

ŠŤASTNÝ A KOL. 2011: Fauna ČR – Ptáci 3/1. Academia Praha

Ministerstvo životního prostředí

Metodika byla vytvořena v rámci projektu Domov pro lidi i pro ptáky. Projekt byl podpořen Ministerstvem životního prostředí, nemusí vyjadřovat stanoviska MŽP.